

ного етапу розвитку суспільства. Організація бюджетного планування видатків місцевих бюджетів на соціальний захист та соціальне забезпечення на-

селення передбачає проходження трьох стадій: складання, розгляду і затвердження фінансових планів органів місцевої влади.

Література:

1. Базилевич В.Д. Баластрик Л.О. Державні фінанси / За заг. ред. Базилевича В.Д. – К.: Атіка. – 2002. – 368 с.
2. Бідак В. Доцільні механізми регулювання соціального захисту населення / Бідак В. // Фінансовий консультант. – № 21. – 2013. – С. 23–26.
3. Фінансовий звіт по виконанню бюджету Тернопільського району Тернопільської області за 2013 р. – Тернопіль, 2014. – С. 5–9.

Кіндратів Мар'яна Іванівна, *головний спеціаліст відділу прийому документів
Управління праці та соціального захисту населення Збараської районної
державної адміністрації*

МОДЕРНІЗАЦІЯ ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

В сучасних інтеграційних умовах особливого значення набуває проблема удосконалення соціального захисту населення. Разом з тим для нашої держави характерним є зростання рівня безробіття, зниження доходів населення та зменшення доступності до соціальних послуг. Не сприяє дієвості соціального захисту й інституційне забезпечення його реалізації, а саме використання радянських підходів до організації соціальної роботи, громіздка і розгалужена система стаціонарних закладів, відсутність сприятливих умов для працівників служб соціального захисту.

Інституційно-правові питання соціального захисту населення знаходяться в полі зору таких науковців як Н. Болотіна, Н. Борецька, К. Дубич, В. Загорський, М. Козоріз, В. Куценко, А. Мельник, В. Новікова, Е. Лібанова, У.

Садова, В. Скуратівський та інших. Утім дослідження теоретичних і практичних питань соціального захисту не завжди дозволяють обґрунтувати дієві рекомендації стосовно підвищення ефективності реалізації соціальної політики й оптимізації діючого механізму організації надання соціальних пільг з урахуванням міжнародних стандартів.

Довгий період часу практика господарювання в Україні впливала на становлення і розвиток державного управління соціальним захистом населення, яке розглядають як багаторівневу, ієрархічно-організовану систему заходів і механізмів держави, спрямованих на зменшення соціальної напруги. Основними елементами системи соціального захисту населення виступають соціальне страхування, соціальна допомога та послуги. Їх реалізація передбачає підвищення рівня життя

населення, збереження трудового потенціалу, забезпечення соціальної та екологічної безпеки особи й членів її родини, охорона здоров'я громадян.

Кількісні параметри соціального захисту населення базуються на соціальних нормативах і стандартах. В інституційному аспекті стандартизація є діяльністю відповідних державних інститутів стосовно розробки й прийняття нормативно-правових актів, які спрямовані на встановлення якісних і кількісних показників для забезпечення соціальних прав громадян, є ефективним фактором формування доходів домогосподарств. Такий прояв інституційних соціальних стандартів і гарантій реалізується шляхом планування організації виконання державного бюджету.

Отже, за допомогою державних соціальних стандартів формують основні умови господарювання в рамках суспільного відтворення, зокрема рівня добробуту населення. З іншої сторони, державні соціальні стандарти, гарантії та нормативи мають визначати параметри мінімальних норм споживання для населення, конкретизуючи окремі напрямки соціальної та економічної політики держави, яка є проявом інституціоналізації соціальних стандартів, гарантій і нормативів.

На сьогодні низький рівень соціальних стандартів і гарантій негативно впливає на якісну складову робочої сили – її фізіологічні властивості. Для прикладу, за нормативами Всесвітньої організації охорони здоров'я людині потрібно споживати не менше 2800 кілокалорій на добу. Натомість в Україні споживчий кошик розрахований лише на 2564 кілокалорії. Тобто при міні-

мальній зарплаті людина не добирає до фізіологічної норми [1, с. 8]. Це при тому, що доходи пересічного українця є меншими за прожитковий мінімум, позаяк велика частина громадян є безробітними.

Недотримання нашою державою соціальних стандартів, нормативів і гарантій є причиною масової бідності населення й того факту, що Міжнародна організація праці внесла Україну до складу тих країн, в яких присутній високий ризик соціального занепокоєння (до цього списку внесено також Мексику й Перу). Головною причиною недотримання державою соціальних стандартів, нормативів і гарантій є недостатнє фінансове забезпечення. Тому вирішення цієї проблеми потребує реалізації заходів, спрямованих на раціональне використання бюджетних коштів.

Для поліпшення фінансового забезпечення виплати соціальних гарантій потрібно здійснити певні організаційно-правові загальнодержавні заходи. Варто скласти перелік соціальних гарантій за чітким списком тих категорій громадян, на яких розповсюджується їхня дія на зовсім безплатній або ж частково платній основі. Щодо соціальних пільг і виплат для населення, то за науково обґрунтованими критеріями доцільно виокремити ті групи населення, для яких вони життєво необхідні, а інших громадян – їх позбавити. З іншої сторони, частину пільг необхідно монетизувати.

Вдосконалення порядку формування і структури бюджетних видатків на соціальний захист населення слід здійснювати на основі системи державних мінімальних стандартів запрова-

дженням фінансування державних соціальних гарантій в розрахунок на споживача конкретної соціальної послуги. Це дозволить створити базу даних про напрямки використання бюджетних коштів на задоволення потреб громадян, розміри й структуру видатків на соціальні цілі та сприятиме раціоналізації соціальних виплат окремим категоріям населення. Потрібно також перейти до формування бюджетів різних видів на основі системи соціальних стандартів.

На сучасному етапі державотворення склад споживчого кошика при визначенні вартісного розміру прожиткового мінімуму варто додати витрати на оплату податку на доходи фізичних осіб, платних послуг освіти, охорони здоров'я, утримання дітей в дошкільних закладах, купівлю (або оренду) житла тощо. При визначенні натуральної величини споживчого кошика необхідно збільшити в його структурі частку продуктів харчування з метою відновлення відтворювальної функції оплати праці.

Потрібно також зазначити, що в Україні поки що не сформовано модель системи державного управління соціальним захистом населення. До основних проблем, пов'язаних з функціонуванням системи соціального захисту, віднесемо невідповідність між прагненням держави щодо забезпечення ефективного соціального захисту нужденних громадян і фінансовими можливостями держави стосовно практичної реалізації цих заходів та

недосконалість системи державної соціальної допомоги загалом.

Пріоритетними напрямками розвитку національної системи соціальних допомог, на нашу думку, є забезпечення дієвості державної соціальної допомоги шляхом перегляду й упорядкування системи пільг, привілеїв і компенсацій та налагодження персоналізованого обліку пільгових категорій населення. Заміна пільг на адресну грошову компенсацію та посилення контролю за використанням бюджетних коштів, які призначені для фінансування таких допомог.

Розмір фінансування державної соціальної допомоги з Державного бюджету України збільшується. Станом на 1 січня 2014 р. 3,8 млн. сімей отримували державну соціальну допомогу. З них 3136,8 тис. осіб – сім'ї з дітьми, кількість яких збільшилася на 8,4% порівняно із попереднім роком; 404,5 тис. осіб – інваліди з дитинства та діти-інваліди. Обсяг фінансування державної соціальної допомоги у 2013 р. становив 39,8 млрд. грн., що на 20% більше відносно 2012 р. [3, с. 33–34].

Збільшується також допомога при народженні дитини (рис. 1).

Величина допомоги при народженні першої дитини зросла із 26100 грн. у грудні 2011 р. до 30960 грн. в грудні 2013 р.; другої дитини – із 52200 грн. до 61920 грн. у відповідні періоди; третьої – із 104400 грн. до 123840 грн. у аналізованих роках. Проте цих коштів все одно є не достатньо для нормального функціонування молоді сім'ї.

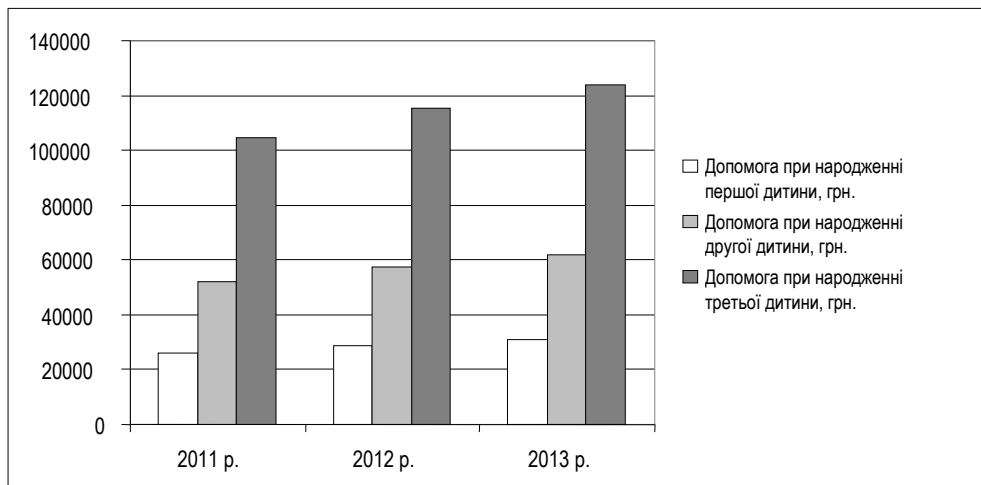

Рис. 1. Динаміка допомоги при народженні дитини за 2011–2013 рр.

* Складено за даними [3, с. 10]; дані станом на грудень відповідного року.

З метою забезпечення дієвості соціального захисту населення потрібно сформувати багатоканальну модель фінансування реалізації соціальної політики. Наприклад, матеріально-фінансовою базою соціального захисту поруч із відрахуваннями з державного бюджету можуть бути позабюджетні надходження і кошти від приватизації. Крім цього, для вирішення завдань соціального захисту населення потрібно використовувати регулювання різних соціально-економічних індикаторів рівня життя.

Таким чином, соціальний захист населення є одним з найважливіших напрямів соціальної політики, позаяк вимагає виходу з площини внутрішніх проблем до необхідності міжнародного співробітництва. Рівень соціальної захищеності громадянина через фінансову підтримку держави є яскравим показником якості життя та цивілізованості. Він має залишитися основним пріоритетом держави й здійснюватися відповідними соціальними інститутами підставі законодавчих норм використання державних нормативів, соціальних стандартів і гарантій [2, с. 123].

Література:

1. Осовий Г. Питання оплати праці в Україні в контексті реалізації Плану дій щодо Євроінтеграції / Г. Осовий // Україна: аспекти праці. – 2005. – № 3. – С. 3–11.
2. Бендасюк О. Державне управління соціальним захистом населення в умовах ринкової економіки / О. Бендасюк // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 1 (26). – С. 123–126.
3. Соціальна політика України. Стан та перспективи / Річний звіт Міністерства соціальної політики України.